

# مبانی و روش‌های مشارکت و آموزش مدیریت سوانح

حسین درویشی

جواد دیلم صالحی

سرشناسه: درویشی، حسین، ۱۳۵۰ -  
عنوان و نام پدیدآور: مبانی روش‌های مشارکت و آموزش مدیریت سوانح/حسین درویشی،  
جواد دیلم‌صالحی.

مشخصات نشر: تهران: آرویح ایرانیان، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۳۰۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۰۴-۴۷۰-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: مدیریت بحران - ایران - برنامه‌ریزی

موضوع: Crisis management - Planning - Iran

موضوع: بلایهای طبیعی - ایران - پیش‌بینی‌های ایمنی

موضوع: Natural disasters - Iran - Safety measures

شابک افزوده: دیلم‌صالحی، جواد، ۱۳۵۳ -

رده‌بندی کنگ: HD۴۹/۵۴۰۲ ۱۳۵۳

رده‌بندی دربی: ۵۵۰ ۶۵۸/۴۰۵۰

شماره کتابخانه: ۴۶۵۳۵۸۷

انتشارات آرویح ایرانیان

مبانی و روش‌های مشارکت و آموزش مدیریت سوانح

مؤلف: حسین درویشی-جواد دیلم‌صالحی

چاپ و نشر: آرویح ایرانیان

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۳۰۰۰ تومان

چاپ اول: ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۰۴-۴۷۰-۹

آدرس دفتر: خیابان شریعتی، بالاتراز سه راه طالقانی، خیابان جواد کارگر، پلاک ۱۸۱، واحد ۷

تلفن: ۷۷۵۳۷۰۷۶

آدرس چاپخانه: خیابان شریعتی، بالاتراز سه راه طالقانی، پلاک ۱۸۱

تلفن: ۷۷۵۰۰۵۶۵

## فهرست مطالب

### فصل اول

مشارکت مردمی مبتنی بر تجارب / ۱۵

### فصل دوم

تشکل‌های غیردولتی و مدیریت سوانح / ۵۱

### فصل سوه

تشکل‌های غیردولتی و مدیریت سوانح جامعه‌محور / ۶۵

### فصل چهارم

آشنایی با مدیریت سوانح / ۷۵

### فصل پنجم

ارزیابی و پایش در مدیریت سوانح مردم‌محور / ۱۴۱

### فصل ششم

ظرفیت‌سنجی مبتنی بر توانمندسازی اجتماعی / ۱۶۱

### فصل هفتم

هماهنگی‌های بین‌بخشی در مدیریت سوانح جامعه‌محور / ۱۸۰

### فصل هشتم

آموزش مدیریت سوانح جامعه‌محور / ۱۶۳

### فصل نهم

طراحی و ارزشیابی دوره آموزشی / ۱۷۵

### فصل دهم

ابزارها و انواع آموزش / ۱۸۳

### فصل یازدهم

گروه‌بندی مخاطبان آموزش / ۲۲۱

### فصل دوازدهم

رسانه و آموزش همگانی / ۲۴۱

### فصل سیزدهم

مدارس و آموزش سوانح / ۲۵۱

فصل چهاردهم

آموزش تشکل های غیردولتی (NGOs) / ۲۵۹

فصل پانزدهم

روش های آموزش مدیریت سوانح / ۲۷۷

فصل شانزدهم

ارزشیابی کیفیت آموزش / ۲۹۷

منابع / ۳۰۵

www.ketab.ir

## پیش گفتار

در سراسر تاریخ، همواره زندگی انسان بشر در معرض مخاطرات هولناک و مرگبار حوادث غیرمترقبه بوده است. در تاریخ بشر خطرات و خسارات ناشی از برخی بلایای طبیعی مانند زلزله، سیل، ترکان همانند مخاطرات جنگ‌های خونین به ثبت رسیده‌اند. کشور ما نیز همیشه در معرض این بحران‌ها بوده و زیان‌های هنگفت آنها را محتمل شده است از جمله سیل، ترکان به آواره شدن میلیون‌ها نفر اشاره نمود.

کشور ایران یکی از نواحی حادثه‌خیز جهان به شمار می‌رود و همه ساله حوادث متعددی از جمله زلزله و سیل در گوشه و کنار آن به وقوع می‌پیوندد که با خسارات مالی و جانی زیادی همراه است. به طور مثال از سال ۱۳۰۰ ه.ش. تاکنون حداقل ۱۲ زلزله با بزرگی ۷ ریشتر و بیشتر، بخش‌های مختلف ایران را لرزاند.

متأسفانه تاکنون سعی و کوشش دانشمندان برای ثبت و شناخت علایم بروز و زمان وقوع بسیاری از این حوادث از مرحله تحقیق پافراتر نگذاشته است. از این رو، پیشگیری و رعایت اصول ایمنی تنها روش ممکن و مطمئن برای

کاستن از خطرات حوادث محسوب می‌گردد.

از طرفی حجم گستردگی خسارات و تلفات ناشی از بلایای طبیعی به گونه‌ای است که پیشگیری، مقابله، بازسازی و آمادگی در برابر آنها بدون مشارکت گسترده و فراگیر عموم مردم متصور نمی‌باشد.

یکی از روش‌های پیشگیری، آموزش صحیح و فراگیر مردم و تشکلهای غیردولتی، فعال نمودن آنان در این راستا می‌باشد. نتایج آمارهای کشورهای حادثه خیز نشان می‌دهد که اصول پیشگیری و ایمنی را به دقت به کار می‌برند و مقایسه تلفات و خسارات این کشورها با جوامعی که این اصول را رعایت نمی‌کنند، نشان می‌دهد که آموزش چگونگی مقابله با بلایا، نقش به سزایی در کاهش خطرات ناشی از آن دارد.

با وجود این که کشور ایران در یک منطقه زلزله‌خیز واقع شده و چندی است که تندسیلابهای ناگهانی و زلزله‌های فراوانی می‌گیرند، لیکن آموزش همگانی و جلب مشارکت مردم در تشکلهای غیردولتی در آن جایگاه چندانی ندارد و از فراگیری لازم برخوردار نمی‌باشد. البته پس از فاجعه زلزله رودبار و منجیل (در سال ۱۳۶۹)، فعالیت‌هایی در این زمینه انجام شده است که متأسفانه به طور پراکنده و گاه غیرعلمی بود. برای مثال، فعالیت‌های ارائه شده توسط تشکلهای غیردولتی مختلف فراگیر نبوده و همه گروه‌ها را شامل نشده است. در حقیقت برای بعضی از گروه‌های اجتماعی اساساً برنامه مناسبی وجود ندارد یا ناقص می‌باشد. وضعیت تشریح شده در زمینه جلب مشارکت مردمی از این هم بدتر است و متأسفانه به جمع‌آوری هدایا و کمک‌ها در زمان بحران اکتفا شده است، یعنی اصولاً ذهنیت عموم مردم به گونه‌ای است که مشارکت مردمی را معادل اهدای این کمک‌ها هنگام درخواست دولت یا جمعیت هلال احمر می‌دانند.

البته به کارگیری امکانات و تجهیزات و تأمین نیازمندی‌های اساسی و اضطراری بازماندگان برای امداد رسانی فوری به آسیب دیدگان

ضروری است. افزون بر این، حفظ سلامت و ایمنی و بازگرداندن آنها به زندگی عادی باید به سرعت انجام گیرد؛ ولی باید اذعان داشت شدت و ابعاد برخی از بحران‌ها به حدی است که بشر باید با استفاده از دانش، عقل، منطق و ابتکارات خود به مقابله با این حوادث غیرمترقبه بپردازد. مدیریت بحران جامعه محور برای بهره‌گیری گسترده از کلیه عوامل مؤثر مردمی در بهینه‌سازی کاهش خسارات ناشی از بحران و مقابله با آن پدید آمده است.

هدف این نوشتار آن است که اصول، مفاهیم و نظریه‌های مدیریت بحران جامعه محور را با رویکرد به آموزش و مشارکت برای دست‌اندرکاران و سایر افراد مرتباً ارائه دهد.